

15. AIDS

Könyvünk első, 1983-as megjelenése óta félelmetes gyorsasággal egy új szimptóma került az általános érdeklődés középpontjába, és a jelek szerint valószínűleg egy jó ideig meg is tartja még ezt a helyét. Négy betű szimbolizálja ezt az új fertőzést: AIDS. Ez a rövidítése az „Acquired Immune Deficiency Syndrome” kifejezésnek, melyet „szerzett immunhiányos megbetegedés”-ként fordíthatunk. Anyagi okozója a HTLV-III/LAV vírus, egy parányi, rendkívül érzékeny kórokozó, amely csak specifikus körülmények között marad életben, ezért ahhoz, hogy ez a vírus egy másik ember szervezetébe kerülhessen, elengedhetetlenül szükséges, hogy friss vérésejtek vagy spermiumok jussanak a vérkeringésbe. Az emberi szervezeten kívül a kórokozó elpusztul.

Bizonyos közép-afrikai majomfajtákat tekintenek az AIDS-vírus természetes hordozójának (különösen a zöld cercófajmot). Először a hetvenes évek végén New Yorkban fedezték fel a vírust egy kábítószeres személynél. Kezdetben a közös injekcióstű használata útján terjedt a narkósok körében. Innen aztán homoszexuális csoportokba jutott, ahol a szexuális érintkezés terjesztette tovább. Napjainkban a homoszexuálisok alkotják a legveszélyeztetettebb csoportot, mivel az általuk előszeretettel gyakorolt anális közösülés nagyon sok esetben a végbél érzékeny nyálkahártyájának a felsértését okozza. Ily módon vírust tartalmazó spermiumok juthatnak a vérkeringésbe. (Ezzel szemben a vaginális nyálkahártya sokkal kevésbé sérülékeny.)

Az AIDS éppen akkor jelent meg, amikor Amerikában a homoszexuálisok jelentős mértékben javították és legitimálták társadalmi helyzetüket. Noha időközben kiderült, hogy Közép-Afrikában az AIDS a heteroszexuálisok között éppoly nagy mértékben elterjedt, Amerikában és Európában mégis a homoszexuálisok teremtették táptalajt e fertőzés elterjedéséhez. Ezzel egy időben az AIDS, e „bujakór” mindenki számára nyilvánvaló módon fenyegeti a korunkban elért szexuális szabadságot és szabadosságot. Némelyek sajnálják ezt, mások Isten jogos büntetését látják benne. Annyi bizonyos, hogy az AIDS ily módon kollektív problémává vált – az AIDS nem az egyes embert érinti: mindnyájunkat érint. Ezért láttuk értelmét a kiadóval együtt, hogy a könyvet utólag kiegészítsük ezzel az AIDS-ről szóló fejezettel, amelyben ezt a szimptómát is megpróbáljuk tartalmilag megvilágítani.

Közelebbről megvizsgálva az AIDS-szimptómát, négy jellegzetesség tűnik szembe:

1. Az AIDS a test ellenálló képességének összeomlását vonja maga után, tehát lecsökken a szervezet azon képessége, amellyel kívülről jövő kórokozókkal szemben lehatárolja és megvédi magát. Az immunrendszernek ez a megállíthatatlan legyengülése az AIDS-betegeket olyan fertőzésnek (és néhány rákbetegségnek) teszi ki, amelyek az intakt immunrendszerű egészséges embereket nem fenyegetik.

2. Mivel a HTLV-III/LAV vírus lappangási ideje nagyon hosszú, vagyis a vírusfertőzés időpontja és a tulajdonképpeni megbetegedés között több év telhet el, az AIDS-et nagy félelem övezi. Egy esetleges vizsgálat (Elisa-teszt) lehetőségét nem számítva, nem tudjuk,

egyáltalán hány ember AIDS-fertőzött, és hogy nem vagyunk-e vajon magunk is azok. Így válik az AIDS aligha legyőzhető „láthatatlan” ellenségévé.

3. Minthogy az AIDS-et csak fertőzés útján lehet elkapni, ez pedig vérhez és spermiumhoz kötődik, az AIDS nem marad egyéni, személyes kérdés, hanem a másiktól való függésünket engedi mélyen átélni.

4. Végül pedig az AIDS fő problémájaként a szexualitást kell megemlítenünk, lényegében ugyanis erre a területre korlátozódik a fertőzés, ha eltekintünk a másik két lehetőségtől – használt injekcióstűk alkalmazása és vérkonzervek útján való fertőzés –, mivel ez utóbbi két veszélyforrás könnyen kiküszöbölhető. Az AIDS ily módon a „nemi betegség” státusát érte el, és a szexualitást „halálos félelem” árnyékolja be.

Arra a meggyőződésre jutottunk, hogy az AIDS, mint kollektív veszélyforrás, a rák esetében nyilvánvalóvá vált probléma következetes folytatása. A rák és az AIDS tartalmilag sok közös vonást mutat, ezért is foglalhatnánk össze mindkettőt „megbetegedett szeretet” néven. Hogy mondanivalónk valóban érthető legyen, szükséges, hogy a „szeretet/szerelem”^{*} témakörét röviden újra felidézzük, illetve hogy a korábbi fejezetekben erről mondottakra emlékeztessünk. E könyv első részének negyedik fejezetében (*Jó és rossz*) a szeretetet úgy ismertük meg, mint a polaritás megszüntetésére és az ellentétek egyesítésére kizárólag képes instanciát. Mivel pedig az ellentéteket mindig határok definiálják – jó/rossz, bent/kint, én/te –, a szeretetnek határt átlépő, vagy – pontosabban – határt megsemmisítő (határ-talanító) funkciója van. Ezáltal a szeretetet többek közt önmagunk megnyitásának, a „másik” beengedésének, az én-határok feláldozásának képességeként definiáltuk.

A szeretetből jövő áldozat hosszú és gazdag hagyománnyal rendelkezik a költészet, a mítosz és a vallás területén. A mi kultúránk ezt Jézus alakjából ismeri, aki az emberek iránti szeretetéből magára vette a kereszthalált, és ezáltal Isten összes fiának az útján járt. Ha szerelemről beszélünk, akkor ezalatt egyfajta lelki folyamatot értünk, nem pedig valamiféle testi aktust; valahányszor „testi szerelemről” van szó, ezen a szexualitást értjük.

Ha ezt a különbségtételt figyelembe vesszük, könnyedén beláthatjuk, hogy korunkban és kultúránkban a szerelemmel nagy gondok vannak. A szerelem elsősorban a másik ember lelkére, nem a testére irányul, míg a szexualitás a másik testét akarja. Mindkettőnek megvan a maga létjogosultsága, veszélyessé csupán – mint mindig – az egyoldalúság válik. Az élet egyensúly: Jin és Jang, lent és fent, bal és jobb harmóniája.

A mi témánkra vonatkoztatva ez azt jelenti, hogy szexualitásnak és szerelemnek egymással egyensúlyba kell kerülniük, máskülönben az egyoldalúság hibájába esünk, márpedig minden egyoldalúság „gonosz”, azaz egész-ségtelen és ezáltal beteg. Mi már alig fogjuk fel, mennyire túlhangsúlyozzuk korunkban az ego és vele a lehatároltság jelentőségét: az individualizációnak ez a fajtája számunkra már nagyon is magától értetődő. Hacsak felidézzük, milyen fontos szerepet játszanak manapság a tulajdonnevek az iparban, a reklámokban, a művészetben, és ha mondjuk összehasonlítjuk az ókorral, amikor a legtöbb művész megmaradt a teljes anonimitásban, akkor ebből bizonyára világosan kitűnik, mit

---

* A német „Liebe” szó egyaránt jelent szeretetet és szerelmet. (A ford.)

értünk az ego túlhangsúlyozásán. Ez a fejlemény az élet egyéb területein is megmutatkozik, így például abban, ahogyan a nagy család helyébe a kis család, illetve az egyedül élés „korszerű” életformája lépett. Az apartman mint modern lakásforma fokozódó elmagányosodásunk és elszigetelődésünk külső kifejeződése.

Ezzel az egyértelmű tendenciával a modern ember leginkább kétféle eszköz, a kommunikáció és a szexualitás segítségével igyekszik szembeszállni. A kommunikációs média fejlődése visszajára fordul: újság, rádió, tévé, telefon, számítógép, képűség stb. ... – lassacskán mindannyiunkat elektromos kábelek és hálózatok kötnek össze. Első ránézésre látszik, hogy az elszigetelődés és az elmagányosodás problémáját az elektronikus kommunikáció nem oldja meg: túlságosan kevésre kötelez. Az alaposabb szemlélő észreveheti, hogy a modern elektronikus rendszerek fejlődése azt mutatja meg az embernek, mennyire értelmetlen és lehetetlen önmagunkat valóban lehatárolni, valamit is a magunk számára titokban tartani, vagy az ego követeléseit érvényre juttatni. (A titkosítás, az adatvédelem, a copyrightok egyre bonyolultabbak és értelmetlenebbek, minél előrébb tart az elektronikus fejlődés!)

Szexuális szabadság a másik varázsszó: mindenki „kapcsolatba és érintkezésbe” tud, mer és akar kerülni mindenkivel, lelkileg azonban mindemellett érintetlen marad. Így azután nem kell csodálkoznunk azon sem, hogy az ember az új kommunikációs eszközöket a szexualitás szolgálatába állítja: kezdve az újságok „partnerkereső” hirdetéseivel egészen a telefonos és számítógépes szexig, mely utóbbi a legújabb játék az Egyesült Államokban. A szexualitás ily módon csak a gyönyör megszerzésére szolgál, mégpedig elsősorban a sajátunkéra: a partner valójában csak segédeszköz. Végül az embernek nincs is szüksége a másikra, gyönyört telefonon keresztül, vagy akár egészen egyedül is el lehet érni (maszturbáció).

A szerelem ezzel szemben a másik emberrel való igazi találkozás. „A másikkal” való találkozás azonban mindig félelemkeltő folyamat is egyben, hiszen magában foglalja saját ilyenségünk megkérdőjelezését. A másik emberrel való találkozás mindig a saját árnyékunkkal való találkozás is egyszersmind. Ezért olyan nehéz egy kapcsolat. A szerelemnek több köze van a munkához, mint az élvezethez. A szerelem egónk határait veszélyezteti, azt akarja, hogy kitárjuk önmagunkat. A szexualitás a szerelem számára nagyszerű segítség ahhoz, hogy testi szinten is lerombolhassuk a határokat, és átélhessük az egységet. Ha viszont mellőzzük a szerelmet, és csak a szexualitást éljük meg, úgy a szex önmagában már nem tudja ezt a feladatot betölteni.

Korunk – mint már mondtuk – a legnagyobb mértékben énközpontú, és heves ellenállást tanúsít mindennel szemben, aminek célja a polaritás túlszárnyalása. Görcsösen igyekszünk tehát a szexualitás hangsúlyozása által a szeretetre való készség hiányát leplezni és pótolni. A mi korunk szexualizált kor, de szerelem nélküli. A szerelem az árnyékvilágba süllyed. A fent vázolt probléma korunkat és az egész nyugati kultúrát érinti: kollektív problémáról van szó.

Ez a probléma mindenesetre különleges kristályosodási fokot ért el a homoszexuálisok között. Itt nem a homoszexualitás és heteroszexualitás közti különbségről van szó, hanem a homoszexuális körökben végbement egyértelmű fejleményről. Egyre inkább elfordultak az egyetlen személlyel fenntartott tartós partnerkapcsolattól a promiszkuitás felé; melynek során

nem jelent kivételt, ha valaki egyetlen hétvégén tíz-husz személlyel kerül szexuális kapcsolatba. Hangsúlyozzuk, a fejlődés és a vele kapcsolatos problematika ugyanaz mind homoszexuálisok, mind heteroszexuálisok esetében, mostanra mégis messzebbre jutott és szélsőségesebb formát öltött a homoszexuális, mint a heteroszexuális lakosság között.

Minél inkább különválnak a szerelem a szexualitástól, minél inkább követi a szex „a csak a saját gyönyör” elérésének célját, annál gyorsabban tompulnak a szexuális ingerek. Ez az ingerszint véget nem érő eskalációjához vezet: a kialakulóban lévő ingereknek egyre eredetibbeknek, szokatlanabbaknak és rafináltabbaknak kell lenniük, hogy még izgalomba tudjanak hozni. Ez rendkívül szélsőséges szexuális praktikákat von maga után, melyek konkrét struktúrájukban nagyon világosan mutatják, milyen kevés szerepet játszik a másik ember, milyen nagy mértékben degradálódik egyszerű stimulátorrá.

Feltételezzük, hogy e vázlatos fejtegetések elegendő háttérül szolgálnak az AIDS mint kórkép megértéséhez.

Ha a szerelmet nem úgy éljük meg tudatunkban, mint egy másik emberrel való lelki találkozást és párbeszédet, akkor a szerelem az árnyékvilágba és végső következményképpen a testbe süllyed. A szerelem a határok megkérdőjelezésének princípiuma, benne kinyílnak a külvilágból jövő számára, hogy egygyé váljunk vele. Az immunrendszer összeomlása az AIDS esetében pontosan ennek a princípiumnak felel meg. A test elhárítórendszere ugyanis éppen ezeket a határokat óvja, melyekre egy testi egzisztenciának természetesen szüksége van, hiszen minden formának feltétele a lehatároltság és az ego. Az AIDS-beteg testi síkon éli meg azt a szeretetet, nyitottságot és ezzel szorosan összefüggő érinthetőséget és sérülékenységet, amelyet lelki síkon félelemből távol tartott magától.

Az AIDS tematikája nagyon hasonlít a rákéhoz, ezért is adtuk mindkét szimptomának a „megbetegedett szeretet” elnevezést. Egy különbség mégis van köztük: az, hogy a rák „privátabb”, mint az AIDS; ezen azt értjük, hogy a rák sokkal inkább csak önmagát a beteget támadja meg, hogy a rák nem fertőző. Az AIDS ellenben nagymértékben tudatosítja, hogy nem vagyunk egyedül a világon, hogy minden elszigetelődés illúzió, és ezzel együtt az ego végső soron örültség. Az AIDS azt teszi kézzelfoghatóvá, hogy állandóan egy közösség része, egy nagyobb egész része vagyunk, s így részként – a felelősséget is mindig mindenkiért hordozzuk. Az AIDS-beteg egy csapásra megérzi e felelősség roppant súlyát, és el kell döntenie, hogyan akar ezzel együtt élni. Az AIDS végső soron felelősségvállalásra kényszerít, körültekintésre és előrelátásra a másik iránt – mindezek olyan értékek, amelyek ez idáig éppen az AIDS-betegek esetében nem érvényesültek.

Az AIDS ezen túlmenően a szexualitásban előforduló agresszió teljes elhagyására kényszerít, hiszen mihelyt vér folyik, a partner megfertőződik. Gumióvszerek (és gumikesztyűk) használata által a „határ” mesterségesen újraépül, az AIDS testi síkon mérséklődik. Az agresszív szextől való elfordulás esélyt ad a betegnek arra, hogy megtanuljon gyöngédség és figyelmesség útján találkozni a másikkal, ezenkívül pedig az AIDS kapcsolatba hozza őt az addig elvetett gyengeség, tehetetlenség és passzivitás fogalmaival – vagyis röviden: önnön érzésvilágával.

Könnyen észrevehetjük, hogy azok a területek, melyeket az AIDS visszaszorít (agresszió, vér, kíméletlenség...) a férfi póluson (Jang) helyezkednek el, míg azok a jellemzők, amelyek felé az AIDS ösztönöz, a női pólushoz (Jin) sorolandók (gyengeség, tehetetlenség, figyelmesség, gyöngédség, tapintatosság...). Kevésbé meglepő tehát, hogy az AIDS ily domináns módon jelentkezik homoszexuálisok között, hiszen a homoszexuális kiváltképp a nőivel való viszonyt kerüli (...hogy aztán a homoszexuális férfi a nőiességet nagymértékben beleéli magatartásába, nem mond ellent a fentieknek, mert ez már a szimptóma!).

Az AIDS által veszélyeztetett csoportok között az első helyen a kábítószerfüggők és a homoszexuálisok állnak. Ez a két csoport a társadalmon belül viszonylag élesen elkülönül. Olyan csoportok ezek, melyek gyakran elutasítják és gyűlölik a társadalom fennmaradó részét, és akik maguk is sok elutasítást és gyűlöletet vonnak magukra. Az AIDS-betegségben a test éppen a gyűlölet ellentétét éli és tanítja: az elhárításról való lemondást és ezáltal mindenki szeretetét (mindenkit-szeretést).

Az AIDS az emberiséget egy mélyen fekvő árnyéktartománnyal szembesíti. Az AIDS: az „Alvilág” egyik követe mégpedig kettős értelemben, hiszen a kórokozó számára a bejárat szintén az ember testi „alvilágában” található. Maga a kórokozó hosszú ideig a „sötétben” marad, ismeretlenül és észrevétlenül, mígnem lassan és fokozatosan, a megbetegedéseknek való kiszolgáltatottsága és rosszabbodó állapota révén a beteg tudatába hatol. Itt azután az AIDS visszafordulásra, átalakulásra szólít fel. Az AIDS számunkra azért félelmetes, mert a rejtettből, a láthatatlanból, a tudattalanból támad – az AIDS a „láthatatlan ellenség”, aki már Amfortast, a Grál-királyt is gyógyíthatatlanul megsebezte.

Az AIDS szimbolikus (és emellett időbeni) összefüggésben áll a radioaktivitás fenyegetésével. Miután a „modern ember” oly nagy áron búcsút mondott minden „láthatatlannak, megfoghatatlannak, numinózusnak és tudattalan világnak”, most a „nem létezőnek” nyilvánított világok visszavágnak; újrataníják az embernek az Ős-Rettegést, mint ahogyan ez régebbi korokban mindig is feladata volt a láthatatlan birodalmából származó mindenféle démonoknak, kísérteteknek, száguldó istenségeknek és szörnyeknek.

A szexuális erő közismerten nagy és „szörnyű” erő az emberben, megvan a képessége oldásra és kötésre – aszerint, melyik síkon érvényesül. Nyilvánvalóan nem az a feladatunk, hogy a szexualitást újból elátkozzuk és elfojtsuk, de az biztosan feladatunk, hogy a tisztán testi értelemben vett szexualitást egyensúlyba hozzuk egy „lelki kapcsolatteremtő készséggel”, melyet röviden szerelemnek nevezünk.

Foglaljuk össze röviden:

Szexualitás és szerelem ugyanannak a dolognak két pólusa, s ennek neve „ellentét-egyesítés”.

A szexualitás a testiségre, a szerelem a másik lelkére vonatkozik.

A szexualitásnak és a szerelemnek ki kell egyenlítődniük, azaz egyensúlyukat fenn kell tartaniuk.

A pszichikai találkozás (szerelem) könnyen válhat veszélyes és félelemkiváltó élménnyé, mivel az én határait kérdőjelezi meg. A testi szexualitás egyoldalú hangsúlyozása során a

szerelem az árnyékvilágba süllyed. Ilyenkor a szexualitás hajlamos arra, hogy agresszív és sebző legyen (az én pszichikai határai helyett a testi határok szakadnak át – vér folyik).

Az AIDS végső stádiuma az árnyékvilágba süllyedt szerelemnek. Az AIDS ekkor föloldja a test én-határait, így eléri, hogy a pszichikailag kiküszöbölt szerelemtől való félelem testileg válik átélhetővé.

Ily módon a halál is végső soron csak a szerelem megjelenési formája, mivel a totális önátadást és az én különállásának feladását valósítja meg (vö. kereszténység). A halál viszont még mindig csak az eleje egy változásnak, kezdete egy metamorfózisnak.

Thorwald Dethlefsen – Rüdiger Dahlke: Út a teljességhez – részlet/